

The background is a dark, abstract composition featuring numerous translucent, multi-colored spheres in shades of red, green, blue, and purple. These spheres are scattered across the frame, some appearing larger and more prominent than others. Thin, glowing lines in various colors (purple, green, blue) crisscross the dark space, creating a sense of depth and movement. The overall effect is reminiscent of a microscopic view of cells or a complex network of data points.

Livslang aflæring og pædagogisk livskunst
FILOSOFISK LIVSKUNST SOM DANNEELSE TIL DET GODE LIV
Livsduelighed og filosofisk terapi
MICHEL DE MONTAIGNES FILOSOFISKE LIVSKUNST

Anders Dræby

Anders Dræby

Livslang aflæring og pædagogisk livskunst
Filosofisk livskunst som dannelse til det gode liv
Livsduelighed og filosofisk terapi
Michel de Montaignes filosofiske livskunst

AARHUS UNIVERSITET

Anders Dræby: *Livslang aflæring og pædagogisk livskunst. Filosofisk livskunst som dannelse til det gode liv. Livsduelighed og filosofisk terapi. Michel de Montaignes filosofiske livskunst*

Studier i filosofisk livskunst nr. 9

Copyright © Anders Dræby

København og Aarhus 2017

The State and University Library – Aarhus University

Aarhus University Scholarly Publishing Services

Afdeling for Generel pædagogik og Pædagogisk filosofi

Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse

AARHUS UNIVERSITET

ISBN: 978-87-7507-411-2

DOI: 10.7146/aul.238.170

Anders Dræby – Studier i filosofisk livskunst

E-bøgerne repræsenterer forfatterens arbejdsskrifter inden for studiet af den filosofiske livskunst.

1. *Filosofien mellem livskunst og dødskunst*. Aarhus: The State and University Library, 2016
2. *Filosofisk livskunst*. Aarhus: The State and University Library, 2016
3. *Filosofisk terapi*. Aarhus: The State and University Library, 2017
4. *Epiktets filosofiske livskunst som terapeutisk pædagogik*. Aarhus: The State and University Library, 2017
5. *John Dewey og pædagogikken som livskunst*. Aarhus: The State and University Library, 2017
6. *Pædagogikken som livskunst og livslang aflæring*. Aarhus: The State and University Library, 2017
7. *Stoisk ro*. København: Royal Danish Library
8. *Aristoteles fra lægekunst til livskunst*. København: Royal Danish Library
9. *Livslang aflæring og pædagogisk livskunst. Filosofisk livskunst som dannelse til det gode liv. Livsduelighed og filosofisk terapi. Michel de Montaignes filosofiske livskunst*. København: Royal Danish Library

Intelligence is what we learn.
Wisdom is what we unlearn
— **J.R. Rim**

Indhold

Forord	7
I. Filosofisk livskunst som dannelse til det gode liv	8
II. Michel de Montaignes filosofiske livskunst	11
III. Livslang aflæring og pædagogisk livskunst	15
IV. Udfrielse fra lidelse – livsduelighed som mål for en filosofisk terapeutik	16
V. En filosofisk udvikling af grundlaget for en livsduelighedens terapi	22
Referencer	28

Forord

Der har længe været et særligt forhold imellem filosofi og pædagogik. I dag er forholdet blevet ensidigt. Således har den moderne filosofi især koncentreret sig om at udvikle den pædagogiske filosofi som en særlig underdisciplin. Oprindeligt var forholdet mellem filosofien og pædagogikken imidlertid mere gensidigt. Således har der også været en filosofisk pædagogik. Filosofien indeholder nemlig ikke mindst en filosofisk livskunst, der satte fokus på, hvordan mennesket skulle leve sit liv for at opnå et godt liv. Denne tekstsamling sætter netop fokus på den filosofiske pædagogik, og den betydning som den filosofiske livskunst – og terapi – har for pædagogikken.

Teksten om livslang aflæring og pædagogisk livskunst udgør en del af forarbejdet til en bog om filosofisk livskunst. Teksterne om livsduelighed er projektbeskrivelser fra 2012-2013.

Anders Dræby, 2017

I. Filosofisk livskunst

som dannelse til det gode liv

Hvordan skal man leve sit liv, for at det bliver et godt liv? De senere år er der opstået en stigende interesse for at genoplive filosofien som en praktisk livskunst. I sin oprindelige betydning er etik en livskunst, der fokuserer på kunsten at leve et godt menneskeliv med mening og tilfredshed, uden lidelse og bekymringer.

Selv om vi lever i en tid med teknologiske fremskridt og materiel velstand, har vi ikke fået lettere ved at leve livet. Psykologien og lægevidenskaben har givet os mange redskaber til at få et normalt og tilpasset liv men har ikke formået at gøre vores liv mere meningsfuldt.

Når den filosofiske livskunst igen er blevet populær, skyldes det et ønske om at genopfinde filosofien som en stræben efter det gode liv. Filosofien er i modsætning til psykologien og lægevidenskaben baseret på et ideal om livsvisdom. Spørgsmålet er, hvordan vi kommer til at leve et meningsfuldt liv som hele mennesker. I den forbindelse skal den filosofiske livskunst forstås som den dannelse, der skal til for at få et godt liv. Det afgørende for filosofien er nemlig, at vi ikke er færdige som mennesker. Derfor må vi lære os nogle bestemte indstillinger, holdninger og færdigheder.

Sokrates og hans arvinger

Den filosofiske livskunst bliver på mange måder født i antikkens Athen. Sokrates sætter både en ny dagsorden for filosofien med sin samtalepraksis og sit eget liv. Sokrates bliver en vigtig inspirationskilde for sin elev Platon og dermed for dennes elev Aristoteles.

Hellenismens og Romerrigets filosofiske livskunst

I de senere år er hellenismens og Romerrigets to største filosofiskoler igen blevet voldsomt populære. Sokrates er med til at inspirere kynismen og skepticismen, som

bliver to af hellenismens og Romerrigets mest kendte filosofiskoler. Her møder vi en tilgang til det gode liv, som henholdsvis består kunsten at leve som en hund og kunsten at leve i tvivl. Desuden sætter stoicismen fokus på at blive et godt og modstandsdygtigt menneske. Selv i dag bruger vi udtrykket stoisk ro om en person, der kan blive stående i mødet med livets udfordringer. Desuden har vi epikuræismen, der viser os, hvordan vi kan opnå et godt liv uden frygt og smerte.

Senantikken og renæssancens filosofiske livskunst

Augustin bliver ofte regnet for historiens største kristne filosofi. Han står i Senantikken for en kobling af kristendommen med den græsk-romerske livskunst. Augustin sætter ikke mindst fokus på, hvordan vi som mennesker har det med at være drevet af et uroligt hjerte. Vi får imidlertid først ro når vi lærer at overvinde os selv og åbner os for en højere mening med livet. Igennem den efterfølgende middelalder går den filosofiske livskunst næsten i glemmebogen. Indtil renæssancen som direkte oversat kan forstås som en genfødsel af den filosofiske livskunst. Den franske renæssancefilosof Michel de Montaigne lægger afstand til middelalderens fundamentalistiske religion. Igennem sine mange essays skildrer Montaigne en ny og mere frimodig humanistisk livsindstilling.

Søren Kierkegaard og den eksistentielle livskunst

Den danske filosof Søren Kierkegaard markerer et nybrud i livskunstens filosofihistorie. Kierkegaard sætter nemlig begrebet eksistens i fokus. Dermed viser han, at det gode liv afhænger af, hvordan vi som enkeltmennesker forholder os til vores eget liv. Kun ved at vi lærer at acceptere os selv fuldt ud, kan vi blive hele mennesker, der er åbne for at indgå i en større helhed.

Jean-Paul Sartre og livsæstetikken

Den franske forfatter Jean-Paul Sartre er sandsynligvis det 20. århundredes mest kendte filosofi. Han opfandt eksistentialismen og viste os, at vores egne valg er afgørende for de mennesker, vi bliver til. For Sartre er det nemlig ikke mindst vigtigt, at vi påtager os ansvaret for at skabe vores eget liv som et smukt liv. Det kan vi kun gøre, hvis vi tager vores egen frihed alvorlig og er generøse over for andre mennesker. Det gode liv indebærer altid, at vi drager omsorg for andre menneskers liv og frihed.

Michel Foucault og frihedens eksistensetik

I dag er Michel Foucault den mest citerede filosofi inden for humaniora og samfundsvidenskab. Foucault var det meste af sit liv optaget af at analysere vidensformer og magtstrukturer i de moderne samfund. Han ændrede imidlertid fuldstændigt retningen på sit filosofiske projekt de sidste 5 år af sit liv. Pludseligt blev han gevaldigt optaget af, hvordan vi kunne forstå og genoplive hellenismens og Romerrigets livskunst i dag. Foucault mente, at de gamle filosoffer havde opskriften på, hvordan vi i dag kan leve i frihed. Nemlig ved at skabe vores eget liv som kunstværk og have modet til at sige sandheden.

II. Michel de Montaignes filosofiske livskunst

Den franske renæssancefilosof Michel de Montaigne har aldrig været særlig populær inden for vor tids universitetsfilosofi. Det skyldes både karakteren af Montaignes forfatterskab og hans filosofiske projekt. Montaignes forfatterskab består nemlig af en mangfoldighed af essays, der sætter fokus på spørgsmålet om, hvordan man skal leve sit liv for at det bliver et godt liv. Det indebærer ikke alene, at Montaignes forfatterskab mangler den systematik, som den moderne universitetsfilosofi forfægter. I modsætning til universitetsfilosofien handler Montaignes filosofi også om det virkelige liv og er derfor andet og mere end bare akademisk teori.

De senere år har Montaignes filosofi ellers fået en forøget opmærksomhed. Den opmærksomhed kom ikke mindst til udtryk med Sarah Bakewells udmærkede udgivelse af *How to live. A life of Montaigne in one question and twenty attempts at an answer* fra 2011. Bakewells bog skriver sig ind den aktuelle bestræbelse på at føre filosofien tilbage til rødderne, der finder sted over det meste af den vestlige verden. En bestræbelse, der dog især finder sted uden for det moderne forskningsuniversitet, og som derfor ikke har haft noget gennemslag her.

107 essays

Montaignes skrivestil er blevet kendt inden for litteraturhistorien, fordi han opfinder essay-genren. Hans filosofiske forfatterskab består således af 107 korte eller længere essays, der ikke har noget gennemgående argument eller nogen gennemgående tese. De mange essays kredser derimod netop om selve spørgsmålet om, hvordan man skal leve sit liv, for at det bliver et godt liv. Selve formen er inspireret af hellenismens og Romerrigets skepticisme, der forstod filosofien som en vedvarende undersøgelse. De 107 essays er således undersøgelser, der hver især afprøver nogle umiddelbart selvfølgelige antagelser om livet. Samtidig kredser de mange undersøgelser netop om

Montaignes eget liv, og på den måde bidrager de til at give et portræt af den franske renæssancefilosofi.

Montaignes grundtanke er, at portrættet af ham selv kan virke som et spejl for læseren. Der er nemlig noget almenmenneskeligt på spil i Montaignes liv, som læseren vil kunne se sig selv i. Ganske interessant får Montaigne med sine 107 essays fremstillet et billede af selvet som foranderligt. Vi ser altså kimen til den moderne opfattelse af mennesket, hvor vi forandrer os igennem livet og kan være flere personer på én gang. Dermed bliver rejsen også et særligt omdrejningspunkt for forståelsen af menneskelivet. Rejsen er nyttig, fordi den konfronterer os selv med nye sider af livet og gør os i stand til at møde nye livsformer.

Renæssancefilosofi

Når Montaigne netop kan betragtes som renæssancefilosofi, skyldes det hans afstandtagen til middelalderens dogmatiske livssyn. Her ligger han for så vidt på linje med Martin Luther og andre samtidige, der tog afstand fra fortidens fundamentalistiske religion. Ligesom at Luther gjorde op med munkevæsenet, gør Montaigne op med skolastikken og idealet om den åndelige perfektion. At være menneske er at være uperfekt, og livet handler om at nyde øjeblikket og være til stede. Her ser vi, hvordan Montaigne netop er involveret i en genfødsel af hellenismens og Romerrigets livs- og menneskesyn. Ud over antikkens skepticismen spøger også epikuræismen og stoicismen i Montaignes skrifter. Det handler om kunsten at leve det gode liv som et frit og uafhængigt menneske.

Dermed befinder Montaigne sig dog også milevidt fra Luther. For mens Luther forstod mennesket som helt igennem syndigt af natur, lægger Montaigne vægt på en lang mere let og fri livsform. Montaigne var da også katolik, selv om hans religiøse overbevisninger kun sporadisk stikker snuden frem i hans essays. Fokus er nemlig det menneskelige, humanitas. Til gengæld skriver Montaigne under indtryk fra borgerkrigen mellem protestanter og katolikker. Hans selverklærede mål er at undersøge, hvordan man kan leve i fred midt i en krigstid.

At filosofere er at lære at dø

De mange essays dækker et væld af livsnære emner fra rejse og fred til pædagogik og opdragelse. Montaigne genoptager ikke mindst antikkens forståelse af filosofien som kunsten at dø. Denne forståelse rækker helt tilbage til de tidligste græske filosoffer, og den får ikke mindst et centralt udtryk hos Cicero. Det interessante ved Montaignes essays er, at de repræsenterer en form for udvikling i renessancefilosoffens syn på døden.

I det kendte essay *At filosofere er at lære at dø*, genfinder vi antikkens konfrontation med døden. Mennesket må se sin egen død i øjnene og derefter give slip på den. Senere ændrer Montaigne imidlertid dette syn på filosofien som en dødskunst. Han har set, hvordan bønderne resignerer over for krig og død. Derfor når han til den konklusion, at den bedste forberedelse til døden er ligegyldigheden.

Pædagogisk livskunst

Montaignes forståelse af filosofien som en livskunst afspejler sig i hans syn på pædagogikken. Det vigtigste formål med pædagogikken er nemlig at lære barnet eller eleven en evne til at leve livet. Kunsten at leve livet med livsduelighed og livskundskab er med andre ord vigtigere end overførsel af viden og arbejdsfærdigheder.

Livsfilosofi i en ny tidsalder

Den vestlige filosofi har i mange år glemt Montaigne. Disse år blæser der dog nye vinde, som skubber mere og mere til de sidste to hundrede års opfattelse af filosofien. Ved overgangen til det 19. århundrede flyttede filosofien ind på det moderne forskningsuniversitet. Men stadig flere mener, at den vestlige filosofi dermed solgte sin egen sjæl. Montaigne er blot et af de mange navne, der bliver hevet frem fra gemmerne i et forsøg på at genoplive filosofien. Hvad var det egentlig, filosofien ville, før den kom til at handle om at skrive fodnoter til Hegel og publicere artikler, som ingen almindelige

mennesker kan forstå eller se relevansen af? Montaigne er et udmærket sted at stå på, hvis man er interesseret i det spørgsmål¹.

¹ Afsnittet er en omredigeret version af en anmeldelse af Antoine Compagnons bog *En sommer med Montaigne* fra *Filosofiske anmeldelser*

III. Livslang aflæring og pædagogisk livskunst

I de seneste årtier er idéen om livslang læring blevet fremherskende i uddannelsespolitik og uddannelsessystem. Ud fra et livsfilosofisk perspektiv kan det være relevant at supplere med en idé om livslang aflæring.

Idéen om livslang læring har et fokus på læring af bestemte kompetencer. Dette fokus er knyttet til et bestemt videns- og kompetenceideal. Det gælder så vidt muligt om at have så mange og så gode personlige, professionelle og faglige kompetencer.

Når vi taler om livslang aflæring, flytter vi fokus over mod et visdomsideal. I den forbindelse skal efterstræbelsen af visdom forstås som baseret på en særlig aflæring. Nemlig af vaner, indbildninger og bindinger.

Lige siden Sokrates, Buddha og Laozu har livsfilosofien hævdet, at det gode liv er baseret på aflæring af vores dyriske begær samt på aflæring af de illusioner og indbildninger, som vi har det med at overtage fra vores sociale liv.

På denne baggrund må den livslange læring også afbalanceres af en livslang aflæring. Den livslange læring er snævert knyttet til en forståelse af pædagogikken som en teknologi. Det vil sige en optimering af det enkelte menneskes ressourcer gennem udvikling af dets kompetencer. Den livslange aflæring er derimod knyttet til en forståelse af pædagogikken som en livskunst. Det vil sige som en visdomsbaseret udvikling af det enkelte menneskes evne til at håndtere livets udfordringer og opnå et godt liv.

IV. En filosofisk udvikling af grundlaget for en livsduelighedens terapi

1. Målsætning

Et stigende antal mennesker har svært ved at tackle livet i de vestlige samfund. I de senere år er antallet af danskere og andre vesterlændinge med en psykisk lidelse vokset markant. WHO har udråbt psykiske lidelser til at være det største sundhedsproblem i Europa (www.who-euro.int). Omkring 25 % af den vestlige befolkning forventes reelt at være kvalificerede til et terapeutisk tilbud (Kessler 2005).

Det udgør imidlertid et stort problem, at de dominerende livsteknologiske tilgange til terapi er utilstrækkelige. Dels bliver tilgangene i stigende grad forankret i utopiske livsidealer om velvære, lykke og succes. Dels bliver tilgangene i stigende grad snævert rettet mod at forøge individets instrumentelle tilpasning til konkurrencesamfundet. Samtidig med at de gør individet centreret i sig selv som fuldt til rådighed for sin egen kontrol og rettet mod sin egen kompetence (May 2011: xxv).

På den baggrund vil projektet afklare det filosofiske grundlag for en mere adækvat og helhedsorienteret terapeutisk tilgang, der er forankret i et begreb om livsduelighed. I den forbindelse udgør projektet en revitalisering af den eksistentielle filosofi som et tidssvarende bud på at finde menneskets plads i en problematisk verden.

2. Problemformulering og forskningsspørgsmål

På den baggrund gives følgende problemformulering:

Hvordan kan man udvikle det filosofiske grundlag for en terapeutisk tilgang, der er forankret i et begreb om livsduelighed og et mål om fuld livsudfoldelse?

Den udspecificeres i 3 forskningsspørgsmål:

1. Hvordan er det muligt at udvikle en etisk tilgang til forståelse af lidelse og livsproblemer?
2. Hvordan er det muligt at udvikle en forståelse af fuld livsudfoldelse som etisk mål for en praktisk kvalificering af menneskelivet?
3. Hvordan redegøres for et eksistentielt begreb om livsduelighed, der terapeutisk kan understøtte målet om fuld livsudfoldelse?
4. Hvordan udvikles et filosofisk grundlag for en helhedsorienteret terapeutisk tilgang, der er baseret på begrebet om livsduelighed?

3. Forskningshorisont

A. I de senere år er antallet af danskere og andre vesterlændinge med en psykiatrisk diagnose vokset markant, og en række diagnoser er blevet identificeret som folkesygdomme (Sundhedsstyrelsen 2010; Wittchen 2011). En række forskere har forsøgt at belyse denne problematik ud fra spørgsmålet om, hvorvidt og hvordan den stigende psykiatriske diagnosticering er knyttet til en forværring af befolkningens psykiske tilstand, eller den snarere er knyttet til en forandring i vores forståelse af livsproblemer? (Brinkmann 2010). Nogle forskere har forsøgt at forfølge det første spor ved at demonstrere, hvordan mennesket har fået sværere ved at håndtere livets udfordringer og efterleve lykke og -konkurrencesamfundets livsidealer (Ehrenberg 2000; Rosa 2005; Willig 2005; Petersen 2007). Andre forskere har forsøgt at følge det andet spor ved at demonstrere, hvordan den forøgede diagnosticering er udtryk for en tiltagende medikalisering af menneskelige livsproblemer og lidelse, der muligvis er kontraintentionel ved at forøge menneskets sårbarhed og mindske dets modstandsevne (Szasz 2010; Law 2007; Horwitz 2007; Furedi 2003). Mit udgangspunkt for projektet er, at begge svar peger på, at *der mangler en etisk snarere end medicinsk tilgang til forståelse af lidelse. En tilgang, der ikke opfatter psykisk lidelse som sygdom, men som udtryk for livsproblemer med at håndtere livet på en duelig måde i forhold til at opnå et godt liv.*

B. Flere forskere har gjort gældende, at vor tids forståelse af menneskelivet er domineret af en *livsteknologisk* tilgang. Denne er præget af en bestræbelse på at *optimere menneskelivet* gennem brug af instrumentelle teknikker og metoder, som er baseret på

Thank You for previewing this eBook

You can read the full version of this eBook in different formats:

- HTML (Free /Available to everyone)
- PDF / TXT (Available to V.I.P. members. Free Standard members can access up to 5 PDF/TXT eBooks per month each month)
- Epub & Mobipocket (Exclusive to V.I.P. members)

To download this full book, simply select the format you desire below

